משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר טהרות

לחם שמים על משנה אהלות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה אהלות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-אהלות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה ב 5
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ח 6
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ב 6
משנה ו 6
פרק ג 6
משנה ג 6
משנה ה 7
משנה ז 7
פרק ד 7
משנה א 7
פרק ה 8
משנה ה 8
משנה ז 8
פרק ו 8
משנה א 8
משנה ב 9
משנה ג 9
פרק ז 9
משנה א 9
משנה ה 11
משנה ו 11
פרק ח 12
משנה א 12
משנה ב 13
משנה ג 14
משנה ד 14
משנה ו 15
פרק ט 15
משנה א 15
משנה ג 15
משנה יא 15
משנה טז 16
פרק י 16
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ה 16
פרק יא 16
משנה ב 16
משנה ו 17
משנה ז 17
משנה ח 17
פרק יב 17
משנה א 17
משנה ד 17
משנה ה 17
משנה ו 18
פרק יג 19
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 19
פרק יד 20
משנה ד 20
פרק טו 20
משנה ד 20
משנה ח 20
משנה ט 20

משנה י 21
פרק טז 21
משנה ג 21
משנה ד 21
משנה ה 21
פרק יז 21
משנה א 21
משנה ג 21
פרק יח 21
משנה א 21
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 22
משנה ז 22
משנה ח 22
משנה ט 23

פרק א

משנה ב

לענין קושית רמ"כ. עמ"ש בלח"ש פ"ז דנזיר. **והנה** ראיתי במ"ל פ"ה מה"ל ט"מ. הביא לשון סמ"ג בענין חרב ה"ה כחלל. שסיים בדבריו וכבסתם בגדיכם היינו טבילה. וכתב עליו במ"ל ולא ידעתי כוונתו.

ונראה לי שיש ליישבו בשני דרכים. אם שהוא לשון דיחוי. ר"ל שאין ראיה גמורה מכתוב זה לענין שיצטרכו הבגדים הזאה. שהרי בכל מקום שכתוב כבוס בגדים. אינה אלא טבילה בלבד. ואע"פ שכאן כתוב וכבסתם ביום השביעי. גם זו אינה ראיה כי מפני האדם הוצרך. שקודם שביעי אין טבילה מועלת לאדם הטמא במת. **ואם** אולי יש בו חסרון והשמטת תיבה. וצ"ל טבילה (והזאה) לומר שכבוס זה. חלוק משאר כבוס בגדים שבתורה. שזה כולל הזיה עם הטבילה בהכרח. מדכתיב וכבסתם ביום השביעי. **ואני** בעניי אין לי סמ"ג. שאוכל לעיין בו. למקור כוונתו האמתית יותר. רק מפי העתקת המ"ל אני חי. אולם לאחת משתי אלה נתכוין הסמ"ג בודאי. וראשון נראה עיקר. **וכן** דעת רמב"ן על התורה. עם היותו מכת הסוברים. חרב ה"ה כחלל בכל הכלים. מ"מ סובר הוא שא"צ הזיה. ואעפ"כ טמא טומאת שבעה.

משנה ד

והאדם שנים אף לפמ"ש רע"ב בריש פרקין. דבעודו נוגע במת מטמא טטומאת שבעה כמת עצמו. מ"מ אינה אלא גזרת חכמים. הילכך לעולם לא משכחת לה אלא שנים.

משנה ה

שהבגדים הנושאים את הזב אפילו אינם נוגעים בו. מטמאים אדם.

ואין אדם הנושא זב ואינו נוגע בו כו'.

משנה ו

הותזו ראשיהן אע"פ שעדיין הראש מעורה בעור הגוף. הר"מ. ופכ"מ דאל"כ פשיטא. כלומר דאע"פ שמפרכסין. אינה רבותא כלל. תי"ט.

ואני אומר מדוע לא. ומי יגיד לנו בטבע איזה משכן הנפש החיונית. אם במוח. או בלב. או בכבד. הלא הטבעיים נחלקו בזה. ופשיטא רבותא גדולה היא שהשמיענו התנא. ולכן גם פשיטותיה דהכ"מ. לא ברירא לי. **אך** מ"ש הר"מ. אינו נראה שיסמוך על הדיוק בלבד. אם שהוא דבר פשוט בעצמו. שאין חיות בעור לבדו.

אבל באמת תלמוד ערוך הוא בפיו של הר"מ. פ"ק דחולין (ד"ך) דעור אינו מעכב בהבדלה דעולת העוף. שאינו מעכב אלא דבר המעכב בשחיטה. והויא לה מתה במליקה. ובהדיא

אפליגו נמי אמוראי התם. בפירושא דמתני' דהכא. ומפורש עוד בגמרא דר"פ השוחט. מנין לרבות את הראש שכבר הותז. ופרש"י דבשחיטת סימנין קרי ליה הותז.

משנה ח

ושמונה בנקביו נ"ל שצ"ל בנקבים. ואין מקום לכינוי כאן. יותר משאר איברים כולם.

פרק ב

משנה א

מלא תרוד רקב עיין כו' דאין בו אלא טומאת משא. תי"ט. **במ"כ** לא ידע מאי קאמר. תרי תמיהי נינהו. דילמא כי ניים ושכיב גמרא גמר. זמורתא זמר.

משנה ב

ממת אחד נפשת חסר כתיב. וקשה. דתרי קראי למה לי בנפש ונפשת. תו'. **י"ל** לדם קטן אתי. כרבנן.

משנה ו

בית הפרס מלשון פריסה כו'. רע"ב.

לדעתי יתכן יותר מלשון פרסת רגל. ע"ש שנדרך ברגל. שוב ראיתי רפ"ה. מפרשו ג"כ מלשון זה. אבל הפך הענין. לא אדע מה ההכרח להתהפכות. והלא כפי מה שכתבתי. טוב וישר הוא. וכן מצינו בלשון חז"ל. שגזרו ממנו פועל. באמרם הפריס ע"ג קרקע. ובמקרא מצינו ענין הדריכה מיוחס לפרסה. ופרסות בהמה לא תדלחם (יחזקאל ל"ב).

ריב"ן מטהר אפילו הכניסן לבית. דל"א הבית מצרפן. אלא במטמאים באוהל. **ומ"ש** הר"ש לא ניחא ג) משום דלרבנן מצטרפין לטומאת מגע נמי. עכצ"ל כרדב"ה ס"ל. ור"ע כרבנן. **ועדיין** צ"ע אי פליגי נמי בכזית מן המת כה"ג.

אמ"ה שנחלק לשנים טהור הא ודאי איירי בלא הוכנסו לבית. דאי הכי. לר"ש נמי טמא. כדס"ל לרבנן במתניתין. דר"פ הסמוך.

פרק ג

משנה ג

קטפרס נוטריקון קטף פרס ר"ל שעמוד הנמשך מהנשפך נקטף ונפרס.

נשפך באויר עתי"ט. והרמב"ם מפרש כן אף בכאן כו' כלומר דכל היוצא מן העץ כו'.

לא ידענא מאי בעי הכא.

נשפך על האסקופה כו' עתי"ט שהעתיק לראב"ד והגיהו בטעות. **אבל** כך צ"ל. אבל על האסקופה אפשר שלא נכנס בחבור. ומ"ש במ' ב' אלא דלא. גמגום ויתרת לא בדרא דאוני עייל.

בא"ד א"כ צ"ל דמיירי שלא נכנס דלא בחבור. כך הוא נכון. ומ"ש במהדורא להגיה אלא. גם כאן מלת אלא. הוא יתור נפיש. ולשון מגומגם.

משנה ה

ר"א בר"י לכאורה נראה שאין זה סתם רבי יהודא דמתניתין. מפני שא"כ לא יתכן ששנה רבי האב (סתם רבי יהודה) אחר הבן. אבל אינו הכרח. שכבר נמצאו רבים מאוחרים שנויים במשנה קודמים לקודמיהם. עשי"ע (סקל"א דקכ"ה).

משנה ז

קמור פירע"ב מקורה. וחבירו כבש כשב כו' תי"ט. **ואינו** נראה כן. כי לא נמצא דוגמת זה שתתהפך אות משמשת. והמיר מקומה עם אות שרשית. זהו דבר שלא שמענו עד כה. ולא ראינוהו בספר עדיין.

טומאה בתוכו הבית טמא דהויא לה טומאה רצוצה בוקעת ועולה.

מרבך לתי"ט. ויתכן בעיני שהוא שם מורכב מן מורביות כו' ומן נדבכין ע"כ.

הרכבה זו אינה קולטת יפה. אכן בלעגי שפה. ואין צריך להאריך בזה. **אבל** בזה כיון האמת לדעתי. שהמלה מן נדבך די אע שבכתוב. אלא שזה בא במ"ס. תחת הנו"ן. שכן יתחלפו בהרבה מקומות בכתוב. חטין. תחת חטים. ודומיו רבים. לפי ששתי אותיות אלה סמוכות. גם יש להן עזר מן האף. כמ"ש רמ"ק במהלך.

ולפי"ז אין כאן שינוי במלה. רק במ"ם בלבד. שהוא לשון חכמים לעצמו. והרגילו בזה האופן מאד. וצריך בדיקה בנוסחות ישנות אם תמצא המלה בדלי"ת. שהוא הנכון בלי ספק. עם שגרסת הר"מ ברי"ש. והוציאה לענין רחוק מאד. ובגמרא שלנו כתוב בדלי"ת. וכן בפירש"י.

פרק ד

משנה א

טומאה בבית מה שבתוכו. טהור ע"ל ר"ש שהעתיק בתי"ט. וי"ל דה"מ כשמכוסה בכפישה כו'. אע"פ שאינם מקבלים (כצ"ל) טומאה. **ר"ל** שהם כלים בלתי מקבלים טומאה. כדתנן רפ"ח וי"א. דכפישה אינה מקבלת טומאה. אפ"ה בעו צמיד פתיל. כיון

דכלים נינהו. אבל דלתותיו מגופות (כצ"ל) או מכוסה בנסר. שאין תורת כלי עליו כלל. מציל בלי צמיד פתיל.

פרק ה

משנה ה

ולחטאת כרע"ב כו' אינו אלא מדרבנן. תי"ט. **לא** ידעתי מי הגיד לו זה. והלא ע"ה פסול דאורייתא לעדות ולשבועה. וכ"ה לכל דבר של תורה. אין לו נאמנות. שהתורה פסלתו.

משנה ז

וכפישה עתי"ט ד"ה חצי טפח. ז"ל וכפישה הוי מלשון הכפישני באפר. שהוא לשון כפיה. **דוגמתו** מצינו בלשון חכמים. פישון הגמל במדה כפושה מדד.

וכפישה נתונה כו'. ז"ל רע"ב כפישה סל גדול שכובשים שם הזיתים. **לדעתי** אין צורך לכך לפי שאינו כלי קבול. אלא פשוטי כלי עץ הוא. דאין להם טומאה אלא מדרבנן. ולא בעי בא במדה בכלי כזה. **ה'** יודע. כי כך פשוט היה בעיני מיד. ושוב מצאתיו ת"ל בסיום דתי"ט בשם מהר"ם. ושמחתי לראות שכוונתי אל האמת.

פחותה עתי"ט סד"ז. כלומר דאילו פקוקה. לא הוי דומיא דב"ח ומשו"ה ל"מ למתני ופקוקה.

לא כן אני אומר. אלא משום דא"כ הויא לה אוהל ומצלת. וטהור מה שבתוכה. ואפילו אין כל דבר מונח עליה. ואיך אפשר לומר טמא.

הרי שהוא בהפך ממה שחשב תי"ט מן הקצה אל הקצה. דוק ותשכח..

אם היה נסר חלק כו'. ותמיהני כיון דכוורת פחותה איך מציל הנסר שעליה **אין** מקום לתמיהתו. דהא ודאי מיירי בפחותה בלי פקיקה. וכפישה או נסר וסרידה נתונים על מקום הפחיתה. זה פשוט וברור. ותי"ט כד ניים ושכיב כתב כל זה.

פרק ו

משנה א

אדם כו' אבל לא לטהר ע"פ שדבר המקבל טומאה. אינו חוצץ בפני הטומאה. נ"ל. **וצ"ע** א"כ יהא הגוי נעשה אוהל גם לטהר. ומתניתין סתמא תנן אדם. כל אדם במשמע. **ונראה** כיון שראוי לקבל טומאה כשיתגייר. מקרי נמי מקבל טומאה, וכן כ"ח בכלל כלים דתנן הכא. אע"ג דאינו מקבל טומאה מגבו. כיון שמקבל מתוכו. הרי הוא ככל הכלים לענין זה.

ארבעה נושאין את הנדבך צ"ע מ"ט אכפל תנא ונקט ארבעה. ותו מאי איריא דנסיב הנדבך.

משנה ב

אם יכולים הגרוגרות כו'. כרע"ב והוא שיהו גרוגרות שהסריחו כו' מלבד שצריך ג"כ שלא יהיו מוכשרין כו' תי"ט. **לא** ידענא אמאי. הא כי אסרחו עפרא בעלמא הוו. מה לי הוכשרו. או לא.

ומ"ש בשם פיר"מ. לא נמצא כן בגמרא אלא ארקיק. לא בתאנים. **ומתניתין** דאייתי תי"ט בידיה. לא משמע מנה מידי. התם באוכלים טהורים דחזו קמיירי תנא. הילכך האי תוספת דתי"ט. תמוהא היא ובדותא.

משנה ג

וטומאה בתוכו שנסדק הכותל. **צ"ל** בין שהסדק הולך לארכו של כותל או לרחבו. כמש"ל בס"ד.

וטומאה בחללו ואין בו פותח טפח.

הבית טמא אם הסדק לרוחב הכותל. רחב לצד הבית פותח טפח. **ואם** יש בחלל פותח טפח. אע"פ שאין יציאתו פותח טפח. כמש"ל פרק ד' משנה ב'. כך נראה לי.

והעומד מלמעלה טהור אם הסדק ברוחב כמ"ש. **ואם** באורך. צ"ל שאין בסדק פותח טפח לצד מעלה. שאם סדק פתוח כלפי מעלה טפח. ואדם מאהיל על הטומאה. איך יהא טהור. ועמ"ש בס"ד שלהי שבת.

והעומד מלמעלה טמא אם סתום למעלה. מיירי שאין בחללו פותח טפח. ואם פתוח. צריך שיהא למעלה פותח טפח.

פרק ז

משנה א

שונית עתי"ט בשם מהר"ם לפרשו מלשון שן סלע.

זה הפירוש נכון ומקובל. ע"ל פ"ח מ"ב והשנינים. ומזה בלשון גמרא (בפרקא דחסידי) אהדרא ליה משוניתא. פירש"י שן סלע.

אין לנפלים פתיחת הקבר לשון רע"ב סיומא דמילתא דרבי עקיבא היא והכי קאמר הא דאמרן משנפתח הקבר אין פנאי להלך. לא אמרינן אלא בנפל שעגל ראש כפיקה. כלומר שיש לו עגול ראש כפלך כו' אבל אם לא היה לנפל עיגול ראש כפיקה אלא קטן מזה. אע"פ שנפתח הקבר ויצא ראש הולד לחוץ יש פנאי. וחיישינן שמא יצא ראשו מן הבית

הראשון ע"כ. **העתקתיו** כי כולו מקשה אחת. לא מצאתי בו קורת רוח ולא נחת. תחלה מ"ש שי"ל עיגול ראש. משמע דלא בכל נפל קאמר. אלא בנפל שי"ל ראש עגול דווקא כפיקה עגולה. לא כשאינה כפיקה. **לפי"ז** אין כל ראשי נפלים שוים בצורתם. אלא יש עגולים. (כדרך שאמר א"א להלל מ"מ ראשיהם של בבליים סגלגלים) ומשונים הם. אבל סתמא רחבים הם. ובאותם שהם כרוב הנולדים אר"י שנפתח הקבר כו'. **א"ה** אימא סיפא אין לנפלים פה"ק. סתם נפלים. רובא משמע. והרי זה אינו נפל. **ותו** מאי דמסיק. אבל קטן מפיקה אע"פ שנפתח הקבר כו' חיישינן שמא יצא ראשו בבית (כצ"ל) הראשון. זהו כדבר אשר אין לו שחר. וא"א לשמעו. שסותר משמעותו של לשון המשנה ברור מלל. שאין לנפלים פה"ק עד כו'. והוא מחה והפכו על פניו. דלפי פירושו עד כו' יש לו פה"ק דחייש ליציאת הראש פחות מפיקה. הילכך לא שמיע לי ולא ס"ל הך פירושא. אפילו אמרה יב"ן לא צייתנא ליה. **ונ"ל** פירוש מרווח במשנתנו. ולהפך מדרך הר"מ. ובחדא מחיתא מתיישבא נמי קושית הר"ש. מההיא דבהמה המקשה. ונדחק בחנם לדעתי. דאוקמה בשלא עיגל ראש. ולדידי לא צריכנא לה. **ולא** ידענא מ"ט ערבבו שני דברים נפרדים. איברא פירושא דמתניתין דלא כדסבר ר"מ. אפכא מסתברא. ותרי בבי אינון ודאי. רישא הב"ע במקשה לילד. היינו ולד גמור. שכלו לו חדשיו. ראשו ואיבריו שלמים. ומתוך שכבר גדול כל צרכו. לפיכך יש לו פתה"ק משנטלת בגפיה. כי מפני שהראש גס. והוא ולד שלם שנגמרה צורתו. ויש לו כח חזק. דוחק בכח ויוצא. על כן נפתח הקבר בודאי ויצא הראש לחוץ. ושוב אינה טומאה בלועה. ופתיחת הקבר. היא יציאת הולד חוץ לפרוזדור. שמשנעקר ומתחיל לצאת. אינה יכולה להלך עוד. לפי שהולד עומד בין ירכותיה. **והא** דקרי לה הכא פתה"ק. ובדוכתא אחריתא יצא ראשו חוץ לפרוזדור. **היינו** היכא דודאי הוציא ראשו. והכא בהתחלת יציאת הקבר איירי. דאכתי ספק הוא אם יצא ראשו מיד. כי למקשה לילד. יש משך זמן. עד שתגמר יציאת הראש כדינו. **לכן** כאן הראשון טמא בספק. דהכא בנטלת באגפיה. ודאי כבר התחיל לצאת. אלא שעדיין יש ספק אם הוציא ראשו שם. **ולא** סוף דבר ראש. אלא שתצא פדחתו בלבד. כדתנן בהמפלת דפדחת פוטרת. והויא לה יציאת ראש. **אלא** דהתם בבהמה המקשה. אע"ג דאיירי נמי בולד גמור. שכלו לו חדשיו (שקרויה מקשה לילד כנ"ל) לא בנטלת בגפים מיירי. אלא בהתחלת קשוי. משבאו לה חבלי לידה. שהחיה מושיטה ידה למעיה. לידע אם נעקר הולד. ועדיין לא יצא כלל. לפיכך האשה טהורה בכל אופן. בין עגל ראש. או לא. לפי שהחיה בדקתה והבחינה שהולד עדיין עומד כולו בפנים. אע"פ שכבר הרגישה האשה התחלת חבלים כיולדה. **לכן** האשה טהורה עד שיצא הולד. כלומר כדין יציאתו.

ובבא דסיפא. מילתא אחריתא היא. דעד הכא בפה"ק דוולדות גמורים קמיירי. והשתא אשמעינן דינא דנפלים בפה"ק. דשאנו נפלים. דלא נגמרו. ואין ראשן יכול לדחוק בכח. לפתוח הקבר ולצאת. עד שיהא לפחות גדול כפיקה. אז יש לו דין פתיחת הקבר. **נ"מ** דאם התחיל קשויו בבית ראשון. ויצאה לבית שני. דינו כדין מקשה בולד שלם. שהראשון טמא בספק. שמא הוציא פדחתו. שמשעיגל ראש כפיקה. כבר הגיע לו כח וגסות ראש המספיק לפתוח הקבר. אבל פחות מזה אין כאן ספק. והראשון טהור. שאין לחוש לגמרי לפה"ק בראש קטן מפיקה. הרי זה פירוש ברור ומחוור. בלי ספק כפתור ופרח.

לענין יציאת ראש פרוזדור ובית החיצון. עיין במגדל שלי. נחל ז' לבריכה עליונה.

משנה ה

יצא הראשון מת והשני חי טהור מטומאת מת. והקשה ראב"ד א"א זה שהרי האשה טמאה כו' וככ"מ הב"ע כשהקיפו הרחם בפשוטי כ"ע כו'.

הא ודאי חוכא כההיא דפג"ה כיוצא בזו. משום יגדיל תורה. אורחא דתלמודא הוא. אבל לפרושי מתניתין כה"ג לא אשכחנא. וליכא דסא"ד. בדכוותה אשכחן. איכפל תנא לאשמועין ננס. ושאר שינויי דחיקי. כדאיתא פ"ק דשבת. הכא נמי סתמא תנן. ומאי פסקה. **ונחזי** אנן לכי דייקינן. גברא קחזינן קושיא לא קחזינן. ולא צריכינן לסתמא דחיקא. אלא ודאי סתמא בהווה ובנוהג שבעולם דבר התנא. אפ"ה לק"מ. לפי דרך המקשה לילד. החיה מטפלת בה. לעזור לולד ולהוציאו בידיה אם מת. שאין לו כח לצאת מעצמו. **והכא** במאי עסקינן. כשיצא ע"י החיה. שלקחתו בין אצבעותיה והוציאתו. באופן שלא נגע באמו בצאתו החוצה. אלא בחיה לבדה. נמצאת אמו לא נטמאה אלא טומאת ערב. מחמת שנגעה בחיה. וכשיצא אחריו השני חי. סתמא דמילתא אינו צריך לעזר החיה להוציאו כנ"ל. הלכך כה"ג טהור הוא לגמרי מטומאת מת (כשלא נגעה בו החיה) ולא צריך הזאה כדתנן התם שהאדם שנים. ברית הן הן הדברים שנאמרו למשה מסיני.

בשפיר אחד כו' וטעמא כו' ואין טעם לומר שהשפירים מפסיקים. ע"כ תי"ט **איברא** הכי הוא. אבל מיהא טעמא בעי. ואמאי תלי לה באוירא. ולדידי פשיטא לי. דאית ליה לשפיר דין יד ושומר. דטמא ומטמא.

משנה ו

מחתכין את הולד דכל זמן שלא יצא לאויר העולם. לאו נפש הוא ניתן להרגו. רש"י פרק ז' דסנהדרין. **אע"ג** דישראל הוזהרו על העוברין (עשי"ע סמ"ג) אלא לגבי האם הוא דלא

חשיב נפש. וניתן להרגו כדי להצילה. ועוד משום דרודף הוא וניתן להצילה בנפשו. ואפילו היה גדול ב"ק ועיין שי"ע (ססמ"א) ואבן בוחן לאוצר הטוב שלי.

פרק ח

משנה א

ויריעה כו' **וסדין** מוקי לה ר"י בתו' שבת (כח"ב) בשל משי ומחוברים בקביעות. **ר"ל** אע"ג דשל משי ודאי מיטמא במת. כדאיתא התם (כז"א) דמרבי הכלך וכל מיני בגדים. עוד בפב"א (סד"א) מרבי כל ארוג. א"ה מקבלין טומאה נינהו. ואיך יחוצו. מיהא במחובר בטלו מתורת בגד. ותו לא מקבלי טומאה. דאינו מיטמא טומאת אוהלים אלא פשתן. דאוהל של פשתן לבדו הוא שמקבל טומאה במחובר. ואעפ"כ חוצץ מגזרת הכתוב. והיא גם שטת הראב"ד בפ"ה מהלכות טה"מ. **אך** הר"ש בפירושו במשנתנו. לא מפליג. ולא שני ליה בין הני לשל פשתן. אלא כולהו שוו בענין טומאת אוהל. דאע"ג דמקבלי טומאה. חוצצים הם בפני הטומאה. כשהם נטויים אוהלים. ואין פשתן חלוק בענין זה.

אלא שכל היוצא ממנו. אינו מטמא טומאת אוהלים אלא הוא לבדו. לאפוקי שאר דברים היוצאים מן העץ. דבשאר מיני הצומח. אין חלוק בהם. שכל הנעשה מהם. ועשוים אוהל מקבלים טומאה. וחוצצים. משא"כ בעץ הפשתן. שכל היוצא ממנו אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן. שהבגד של פשתים העשוי אוהל מתטמא הוא עצמו בטומאה שתחתיו. כמו שמביא טומאה לאדם וכלים שתחתיו. וחוצץ בפני הטומאה שאינה תחתיו. להציל מה שתחתיו מן הטומאה. **אבל** שאר היוצא ממנו. שהם כל כלי עץ. איך שיהיו בין פשוטין בין מקבלין. וכן מחצלת ומפץ. אין בהן טומאת אהלים. (אע"ג דודאי אית בהו דררא דטומאה (עיין להלן פט"ו מ"ז) וספ"ב דסוכה. ומ"ש שם) שאינם מקבלים טומאת אוהל לעצמם. אע"פ שמביאים. ככל הני דחשיב במתניתין. השדה התיבה והמגדל כוורת ויריעה. וסדין נמי. סתמא אינו אלא פשתן. וכדמוכח מסדין בציצית. לכן אין שטת ר"י הנ"ל נוחה בעיני. אלא סתמא כפירושו בכל מקום. ושטת הר"ש היא המחוורת. ואין לחדש דבר מעתה במשנתנו. וסדין כפשוטו. הוא בגד פשתן.

ועדר בהמה כשאוהל פרוס עליהן. מביאין הטומאה תחתיהן. ומצילין שעל גביהן.

ואוכלים אבל משקים בין טמאים בין טהורים ודאי לא מביאים ולא חוצצים. דאי קרושים נינהו. לא עדיפי מכפור וגליד. ואי בנתונים בכלים אפילו בכלי חרס. מאי מהניא להו

טהרתם. הרי עלולים לקבל טומאה. אם לא בכלי מוקף פתיל. ואז אע"פ שהמשקין טהורין. הא אינו נעשה אוהל אלא לטמא. גם אינו מציל בלי דפנות אוהלים.
אירוס והקיסוס כו' כל הני במחוברים איירי.

משנה ב

והגהרים מין חורים. שמשם בא האור. רע"ב.
לפי נוסחת התי"ט בגימ"ל. נראה שהיה מפרש המלה מענין גהה ונוגה. יגיה אורו. **אכן** לא אדע מה טיבה של הרי"ש. ויותר נ"ל שנוסחת הרע"ב היא הנהרים בנו"ן. זה עולה יפה עם באורו. גם מצינו לו חבר במקרא המנהרות. שהם דוגמת אלה ממש. וקרוין על שם האורה. הנכנסת דרך החורים. וזה מכוון.
והסככות עתי"ט שנתקשה לו דבר זה מאד. אי לאו אוהל דאורייתא נינהו כדברי הר"ש. השתא אפילו הטומאה ידועה איה מקומה. והנזיר עבר שם. אפ"ה אינו מגלח. לפי שאינו אלא מדרבנן. כו'.
בהא לא ידענא מאי קאמר מר. קטעי בדאורייתא ובדרבנן. **עוד** כתב וכן גבי כותים. דכיון שהן מדרבנן. אמאי אינן נאמנין. **הא** נמי קשיא כחומץ לשנים. וגם אדרבה היא הנותנת. משום דאינה אלא מדרבנן. לא מהימני עליה. כדקתני טעמא. כל דבר שחשודין בו. אין נאמנין עליו. לכן כל מ"ש והאריך בכאן. לא דק. **מש"ע** על התו' דנזיר שכתבו. ובמסכת נדה משמע דמהלך ע"פ כולה טמא כודאי. שלא יכול לעמוד על דבריהם. שלא ראה כן בספ"ז דנדה. והא דאיתא שם דכותי המהלך ע"פ כולה נאמן לפי שהוא טמא ודאי כו'. שהיא בשדה שנאבד בה קבר. שיש קבר ודאי שם הטומאה מדאורייתא. משא"כ באלו הטמאים משום אוהל. ואין כאן אוהל דאוריי'. עכ"ל.
וכד ניים ושכיב אמרה בודאי. כי מאי שנא שדה שאבד בה קבר. דחשיב ליה טומאה דאורייתא טפי מקבר שנאבד תחת הסככות. והפרעות. והוא מהלך ע"פ כולן. ולעיל קאמר דאפילו בטומאה ידועה. והנזיר עבר. אינו טמא אלא מדרבנן. הרי שדבריו מבולבלים תכלית הבלבול. כמי שלא ידע ספר מעולם (שוב עיינתי בגמרא. וראיתי שנאמרו הדברים. שכותי נאמן לומר על הקבר שאבד בשדה. ותחת אילן המיסך בשוה. ומוקמינן לה במהלך ע"פ כולן. הא בהדיא היינו סככות. ואפילו לא היה נאמר בפירוש. ממילא משמע. דחדא מילתא היא לגמרי. דכיון דמהימן עלה אפילו בלא אוהל אחרינא. ומכ"ש כי איכא נמי אוהל. איברא אילו אצטריכא ליה. כדבעינן למימר בס"ד מיהו מ"ש תי"ט לא נהיר ולא צהיר. ולא חזי ליה מאי דקמיה).

ומאי דקסבר תי"ט באלה הטמאים משום אוהל דרבנן. אין כאן אוהל דאורייתא אפילו במהלך ע"פ כולן. **טעות** גדולה היא בידו. דמאי מהני שאין אלה אוהל דאורייתא. כיאיתא לטומאה דאורייתא תחת אחד השיחים או האבנים. והוא הלך ע"פ כולן. דודאי האהיל על הטומאה. הרי טימא עצמו במת. משו"ה פשיטא. דמהימן בכה"ג. כמו במהלך בשדה שאבד בה קבר. מאי איכא בין האי להאי. זה פשוט מאד. **אמנם** מ"ש תו' דנזיר כמתמיהים על דברי עצמן. שכתבו מתחלה דאף אם יש ודאי טומאה תחת אחת מהן והלך ע"פ כולן טהור מ"ה. ומסיימי דבמסכת נדה משמע דטמא כודאי.

נמי לק"מ. דפשיטא שפיר קאמרי מעיקרא. דכי נמי הלך ע"פ כולן. אינו טמא אלא דרבנן. דמ"ה טהור מעליא היא. דספק טומאה בר"ה רחמנא טהריה. משו"ה לדידן ודאי אין כאן טומאה של תורה. **מיהת** כותים לית להו הך מילתא. דספק טומאה בר"ה טהור. דהילכתא גמירי לה. **איברא** לדידהו נמי אע"ג דלספיקא לא חיישי. מיהו כי עבר ע"פ כולה. דהשתא ברי עבר על מקום הטומאה. אע"פ שאינו יודע מקומה. לא חשיב ספק לגבייהו. אלא ודאי נגע חשיב לדידהו. משו"ה מהימן כה"ג. זה ברור לענ"ד.

עפי"ז דברי תו' נכונים. וא"צ לזוז מהם. עם שלא עיינתי בגמרא בעת כותבי זה. ודברי תי"ט בכאן תמוהים. לא ראיתי. כמוהם. וכ"ש שהוספתי תימה עליו. כשחזרתי לראות ולעיין בגמרא. אמרתי שישו בני מעי.

משנה ג

שאינן עשוין אהלים לרע"ב. אין נטועין כו' שהרי רש"י מפרש כאהלים נטע. כשמים המתוחים כאוהל תי"ט.

נעלם ממנו כתוב ויטע אהלי אפדנו.

משנה ד

מסכת לענין קריאת המלה. עמ"ש תי"ט בהקדמתו.

והסריגות צ"ע אם הם של עץ. או אף של ברזל.

וכיפת הברד היא אבן הברד. השנויה ריש פרק ז' דמקואות. תרגום סלע. כיפא. כך נ"ל ברור.

והעוף הפורח קשיא ליה לתי"ט. לפמ"ש הרע"ב לעיל והעוף ששכן דווקא קשור. א"כ הכא אפילו הכא אינו פורח נמי. **האריך** בשפת יתר. והטריח עצמו בחנם. כי אם אינו קשור. היינו פורח. זה פשוט מאד. וה"ק נמי תלמודא בהדיא. טורח זה למה.

משנה ו

הן טהורות כו'. לכאורה דבר תמוה הוא. איך אפשר להיות החביות טהורות. אם כל מה שבבית טמא. **לכן** נ"ל פירושו. דמה שבחביות טהור. משום דמוקפות. אין טומאה נכנסת לתוכן. ומצילות על מה שבתוכן. אבל אינהו ודאי טמאות.

אי נמי בחביות של חרס איירי. דאינן מטמאות מגבן. וכך היא סתם חבית דמתניתין של חרס ודאי כמ"ש רפ"ג דקמא.

פרק ט

משנה א

בתי"ט ד"ה כל. וכי קתני ע"ג. מפרש דהיינו בחלק שיש ממנה תחת הבית. נ"ל שצ"ל בתוך הבית.

שם ד"ה בתוכה. פירוש בדופן שבמזרח ושבמערב או צפון ודרום (כלומר בכוורת העומדת על שוליה כו') **לשון** זה בלתי מדויק. אע"פ שמסיים וכתב ודוק. דהא לאו בעומדת על שוליה עסקינן. וכך צ"ל. שהסבירה ברוחות ד'. כאילו היא עומדת כו'.

בא"ד ומשום דיש נקב טמא. הגיה התי"ט וז"ל (נ"ל שתיבת טמא ט"ס). ע"כ.

במ"כ הוא הסופר שטעה. במה שהגיה בלשון מהר"ם הנקי. וק"ל.

משנה ג

מחולחלת שהדפנות נקובות. רע"ב.

עיקר לשון חלחול. נגזר מן חלל. אלא שנכפל בו גם פ"א השורש. להורות על ענין רבוי חללים ותכיפתם. ויש לו עדים רבים במשנה. כמו בפ"ד דמקואות. ופ"א דט"י. וכן בגמרא. ארעא חלחולו מחלחלא. פ"ג דחגיגה. ופרק העור והרוטב. **תי"ט** ד"ה או (דעע"א שטה י') דכיון שפתוחה. צ"ל. שפחותה. **שם** ד"ה כנגדו. וכראב"ד כאן צריך טעם כו' שהרי היא רצוצה.

צ"ע מאי קשיא ליה להר"א הא השתא בגבוהה מן הארץ טפח קיימינן. דיש לו אוהל. ואינה רצוצה. גם דברי מהר"ם שבתי"ט. צ"ע. כמדומני גרסא אחרינא היה לו ז"ל בבבא זו.

משנה יא

בתי"ט ד"ה הכל. ע"ל מהר"ם. אבל האויר שלא כנגד הכוורת כו'. **נראה** שפת יתר במ"כ.

משנה טז

עיין תי"ט ד"ה הכל ג) (ע"ג בראשו וקשיא ליה. כצ"ל) ומכאן אני מיישב פ"ק דפסחים התם רביעי הכא שלישי. דאוכל הנוגע באוכל הנוגע במת הוי ראשון. כמו אוכל הנוגע במת. ולא יקשה לפירש"י התם. עכ"ד. **ולא** ירדתי לסוף דעתו בזה. דהא רש"י אב משוי לאוכל.

פרק י

משנה ב

אין בארובה פ"ט קמ"ל דאפילו בפחות מטפח. ל"א בטומאה לבוד. רע"ב. **ר"ל** לא אמרינן שיהא בין כנגד ארובה. בין הבית. הכל טמא בכל גוונא.

ר"מ מטמא צ"ע מאי טעמיה.

אם טומאה קדמה את רגלו טמא שהרי בעת שנתן רגלו האהיל על הטומאה. **גם** זה צ"ע. הא אמר מר פחות מטפח. כסתום דמי. ואין טומאה יוצאת בפחות מטפח.

ואם רגלו קדמה א"ה טהור שקודם שבאה הטומאה כבר נעשה אוהל סתום. ובשעה שנכנסה בו הטומאה. אין בארובה פ"ט. רע"ב. **גם** את זו לא הבינותי. הא השתא בהכי קיימינן. ומאי איריא קדמה רגלו כו'. **ורע"ב** מרוקא דהר"ש תפי לה. וקצרה דעתי לרדת לסוף דעתו בזה.

משנה ג

רי"א אם יש בטומאה כדי שתחלק כו' כנגד הטומאה טמא. טעמיה דר' יוסי נמי לא ידענא.

משנה ה

אין טמא אלא תחתון עיין לשון רע"ב. וטהורה העליה. אע"פ שארובה של עלייה סתומה. **ר"ל** של עלייה העליונה.

פרק יא

משנה ב

אכסדרה ע"ל תי"ט. ומהר"ם כתב הכא ל"פ משום דפתוחה מג' צדדין כו'. **אכסדרה** ישנה מאופנים שונים. יש שהיא פרוצה ופתוחה מכל רוחותיה. ועומדת על פצימין ועמודים. עיין בהקומץ רבה כמה גווני. אכסדרה רומיתא. ואכסדרה דבי רב.

משנה ו
והאהילו עליו על החי המוטל על האסקופה.

משנה ז
כמה תשהה הטומאה.

משנה ח
וכפישה ע"פ החדות וטומאה בבית.

פרק יב

משנה א
טהורים עתי"ט. כתב מהר"ם דכלים שתחתיו בכ"מ טמאים כו'.
לא ידענא מאי שיאטיה הכא וכנראה אישן קאי. ואין זה מקומו אלא להלן במ"ג.
סרידה מעשה רשת. תרגום עובד סרדתא (לקח מפיר"מ) אגב שטפא אתיא ליה. כי מעשה רשת. תרגומו עובד מצדתא. אבל רישא דקרא מכבר. תרגומו סרדא.
טומאה תחתיו או על גביו לגרסא זו אתנור קאי. לשון זכר.

משנה ד
שפחתו נראה דלשון רבים. אעריסה וסנדלה קאי. ששניהם גרמו. רצוני מחמת כבדם עשו פחת (ומד"ג שפחת ל"מ. גם מד"ג שפחתה. ל"מ. וקאי אעריסה). בתוך הבית. ר"ל בתקרה שעל הבית. **ולשון** רע"ב שנפחת הגג של עליה. **הוא** לשון מגומגם ומעוקם. הכי הל"ל נפחת קרקע עליה שהוא תקרת הבית. ולישנא דפיר"מ אטעייה לרע"ב. שנראה בו גג הבית. והיינו הך. דגגו הוא קרקעה של עלייה. לא גגה.

משנה ה
קורות כו' שאין עליהן מעזיבה. ל"ד אלא בלי תקרה כלל. כך פירש"י. **כתי"ט** בשם מהר"ם וז"ל. משום דקבעי למתני סיפא כו' כולן טמאות כו' דאי יש עליהן מעזיבה ותקרה על כל שורות. תחתיהן טמא ותו לא. דתו"מ חוצצים.
לא ירדתי לסוף דעת מהר"מ בזה. דמשמע רישא שאין עליהן מעזיבה. כדי נסבה. ור"ל דבין יש מעזיבה ותקרה או לא. הכל אחד ושוה. דכיון דבמכוונות איירי. וטומאה תחתיהן. לעולם תחתיהן טמא. מה לי אין מעזיבה או יש. אלא משום סיפא נקטה. דקתני העליונות כבין התחתונות טומאה תחת אחת. תחת כולן טמא. משו"ה קתני שאין עליהן. דאי יש. תחתיהן טמא. ותו לא. **הא** מילתא דתמיהא טובא. כלפי לייא. איברא אפכא הוא. אין עליהן מעזיבה מצרך צריכא. ולא סגי בלא"ה ברישא. דדווקא כי אין עליהן

מעזיבה. שהקורות של שורות נפרדות זו מזו (אפילו כל שהוא. אין הטומאה עוברת מתחת זו לתחת זו. שאין לבוד בהלכות טומאה) טומאה תחתיהן. תחתיהן טמא. ותו לא (ר"ל לאפוקי קורות שבצדדה של זו באותה שורה. וזה שוה בין בשורה עליונה בין בתחתונה. הכל אחת) אין טמא אלא זו שטומאה תחתיה. **ואילו** יש מעזיבה. לא אכפת לן היכן טומאה מונחת. שאפילו אינה אלא תחת קורה אחת. מביאה טומאה תחת כל השורה ההיא. וברישא כמו בסיפא.

והשתא דאתינן להכי פירושא דמתניתין בהפך ממה שחשב מהר"ם. מן הקצה אל הקצה. דברישא ודאי צריכא. ובסיפא לא נצרכה. ולא נפקא לן מידי במעזיבה. דבלא מעזיבה נמי תחת כולן טמא. כיון דאמרינן גוד אחית ואסיק. לעולם הרי הן כמו שיש עליהן מעזיבה. ותחת כולן טמא. שהרי כאן תקרה שלמה. **ותי"ט** לא חלי ולא מרגיש. לא מחי לה אמוחא. וכתב דבין ברישא כו' נמי צריכא ומסיים וקל להבין. קמודי במקצת מיהו. ולא ידיעא טענתיה במאי. ומאי דעתיה. ובמאי קדחי לדמהר"ם בכדי. מי האיש ויבן את זאת. מאן דמתרגם לי מתניתין אליביה. מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא.

טומאה תחת אחת מהן מהעליונות כך פירש הר"ש. **ולא** קאימנא אדעתיה שפיר. דא"ה. היינו סיפא. בין התחתונה לעליונה ביניהם טמא. מאי בין רישא לסיפא. **וצ"ל** רישא מיירי באחת לבדה. שאין אחרת מכוונת כנגדה. והן מכוונות דקאמר. משום סיפא נקטה. דקבעי למימר בין התחתונה לעליונה. וברישא קמפרש דינה דאחת יחידית (שאין כולן זו ע"ג זו. אלא בשורה אחת משתי אלה. במקום שהן שתים זו למעלה מזו הן מכוונות. אך יש בשורה אחת איזה קורה. שאין אחרת כנגדה בשורה שנית) הדר מפרש דינא דמכוונות.

משנה ו

בזמן שהיא מרובעת ד' ק"ל דלגופיה לא אצטריך. שכשאני צריך למדוד כל הד' צדדין. כשמדדתי האחד. למה לי למדוד כל הד' צדדין. תי"ט. **זה** אינו כלום כי מי יגיד לנו שהוא מרובע שוה. שמא הולך ומיצר בצד אחר. לכן בודאי צריך למדוד גם שאר הרוחות. ואפילו במדידת החוט כולו. אין די. כי מודיעני שאין צד אחד רחב. וצד שני קצר. **אבל** ר"ל. שצריך למדוד שיהא מרובע שוה מארבע רוחותיו. **אלא** דאי הכי. קשיא סיפא. שהמרובע כו'. למאי תנייה.

פרק יג

משנה ד

ולאספתי נראה שהוא מלשון סייף. והוא חרב קטן לפיכך נוספו בו אותיות. להורות על קטנותו. ע"ד אישון ירקרק אדמדם. וכן בלשון משנה. גיגית. גת קטנה. בודידה. בית בד קטן. וכן רבים. גם לפי גרסת התוספתא ופירושו של ראב"ד. צ"ל אצבתי. הוא צבת קטן ע"ד הנ"ל.

עיין תי"ט. כתב על זה וכ"מ שאינו יודע מה ענין לקנה מנורה בחור שבכותל. **אני** אומר בקל יתכן זה. כגון שהמנורה עומדת בצד הכותל סמוך לנקב בפנים. באופן שקנה שלה נכנס בחור שבכותל. כדי שתאיר גם בצד האחר של כותל בחוץ. כגון בפרוזדור. או בחדר הסמוך. לכן עושה חור בכותל המפסיק. שיכנס בו קנה אחד מן המנורה. שיאיר דרך שם. וכן הענין בנר. שמעמידו שם בחור של כותל להאיר. ולהפיץ אורו. בשני המקומות כאחד. ממילא מניח גם צבת קטן בצד הנר. למחוט בו ראש הפתילה. הנשרף ונעשה פחם.

משנה ה

פחות מכזית עתי"ט. ומהר"ם כתב דנ"ל להכי תנייה לאשמועינן דאם החלון גדול כ"כ כו' כולהו מצטרפי למעט ע"כ. **בזה** מתיישב להבין. היאך חצי שעורה ימעט. כי אף אם אמרו בדכוותה כל שעורי חכמים כך כו'. חסר קורטוב אינו יכול לטבול. לחומרא אמרו. אבל להקל קשה מאד לומר כן.

וככי כרע"ב. ואני שמעתי כמין קורי עכביש כו' ל"י למה כ"כ מפי השמועה כו'. **לא** ידע מר. שהשמיעה בלשון חז"ל. היא קבלת הדבר. כמו שנהגו לומר במדרשם על הכתוב. שומע אני כך. והרבה כמוהו גם בכתוב. וכן רגיל על לשונו של רע"ב פעמים רבות.

משנה ו

ולא כזית כו' עתי"ט סה"ד דמסיים ודברים תמוהים הם. **לא** ידענא מה תיוהא קחזי ביה ומאי קשיא ליה בדמהר"ם. דלא גברא דמדחי בגילא דחיטתא הוא.

ולא לבנה סתם לבנים שלהם. אינם שרופים.

דבשרופים ודאי מודה ר"מ.

וחכ"א עיין רע"ב שכתב ורבנן סברי לא טמאו אלא גוש כו' ולא העפר אפי' לאחר שגבלו **נראה** ר"ל אפילו רק גבלו ולא נשרף. שוב אינו טמא. ותי"ט הבין בהפך. ולא ירדתי לסוף דעתו.

פרק יד

משנה ד

טומאה תחתיו דוקא בזיז שהוא למעלה מיב"ט. הר"א. וככ"מ כלומר שאילו לא היה למעלה מיב"ט. היה מביא הטומאה בכ"ש ופשוט הוא ע"כ. תי"ט. **לענ"ד** לא פשיטא כולי האי. שאם אמרו בזיז כל שהו. בשהוא על פני כל הפתח. לא אמרו על פני מקצתו. **ותדע** דהכא אף למטה מיב"ט איירי. מאכסדרה. ודוק. **וזיל** נמי בתר טעמא דכתב רע"ב. ואי איתא כדברי הר"א א"ה מאי חומריה דזיז.

פרק טו

משנה ד

מן הצדדים צ"ע. אם במחיצות מגיעות לתקרה איירי, מאי קמ"ל היינו חדר אחר ובית אחר. **ואי** בעינן מגיעות. צריך לידע כמה הוא שעור הפתיחה.

וכן צ"ע עוד. אם במחיצות הולכות מעבר אל עבר. על פני כל הבית. איירי. **וכן** יש לספק בחציצה מן הקורות. אם צריכה להיות פרוסה ע"פ כולו. **וגם** כמה יהא בין חציצה לכותל ולתקרה. כל זה צריך באור. **איברא** הא ודאי פשיטא לי. דלא מיירי בחולק האויר לשנים. בשטחו או בגבהו דאי הכי. לא ידענא. מאי ניהו דאקרי בית. ומאי הוא דקרי ליה חצץ. **ותו** דא"כ. לתני בית שחלקו. אלא הב"ע. שחצצו סמוך לכותל או לתקרה. באופן שהמחיצה טפלה ובטלה לגבי כותל. ולגבי תקרה.

משנה ח

חצר הקבר זו הגת שהמערות פתוחות לתוכה. עספ"ו דבתרא.

ונראה שחצר הנזכר שם וכאן אחת היא.

טהור כו'. פירש רע"ב. כ"ז שיש בה ד"א. טהור העומד בה. וצ"ל דאזיל בשדה תיבה כו' (תי"ט בשם רשב"ם) **ואין** זה מוכרח מי לא עסקינן שהעמיד סולם (בלתי נשען על דפני החצר) באמצע חצר וירד. ולא יבצר עשוהו בכמה אופנים על דרך זה.

בא"ד (בתי"ט דפד"א) ועוד בה שלישיה מנ"ל לפרש כן אדב"ש. **דעדיפא** טפי הו"ל לאקשויי. דא"ה ב"ש מקילי טובא מדב"ה. וזה פלא. שלא הרגיש תי"ט. וצ"ע בר"ש.

משנה ט

ועשאה גולל הוא הדין לדופק ונקט גולל. לאשמועינן רבותא בסיפא.

והחבית והמשקין טהורין כשהוסרה החבית מן הקבר. אינה מטמאה את הנוגע בה.

משנה י
אם יש בידו פ"ט עיין פירוש ר"מ. הביאו תי"ט. **ומשכחת** לה נמי. בידו של גדול. שאין בה פותח טפח. כגון שמאהיל בחודה של פס יד.

פרק טז

משנה ג
מצא שלשה כו'. עיין לשון רע"ב דבאחד או שנים. אנו תולים שלא נקברו אלא לפי שעה. **הולכין** בה לקולא. משום דפינוי מת ממקומו. איסורא דרבנן הוא.

משנה ד
הבודק עיין לשון רע"ב. צריך לחפור עד כו'. **כלומר** אמה שהוא חופר. צריך לחפור בעומק. עד שמגיע כו'.

משנה ה
עיין פירוש ר"ש ס"פ. כל שי"ל נחלה י"ל גבול. **קשיא** לי הא ס"פ דם נדה משמע. כותים אינהו דדרוש הכי. אנן לא.

פרק יז

משנה א
החורש דיעבד. **לפי** שאסור אפילו לפנות מקום שם קבר ישראל (ע"ל מ"ג) כ"ש לחרוש. **ה"ז עושה בה"פ** נ"ל שלא גזרו על בה"פ אלא כדי שלא יחרושו את הקברים. **בית פרס** ע"ל רע"ב. שכתב שמעתי ע"ש שפרסות ב"א נמנעים כו'. וקיים תי"ט הדבר ותלהו באילן גדול בעל תוספות. **צ"ע** שם. כי הלא נראה שאין טעם וריח בפירוש זה. ומהפך פשטא.

משנה ג
מלטימיא עיין לעיל ר"פ. אז תבין טעם משנה זו. דאי משום חשש טומאה היתה גזרת בה"פ. כלפי לייא. והיינו נמי טעמא דמתניתין דלעיל. ודלקמן בסמוך.

פרק יח

משנה א
מזין עתי"ט (דיין היוצא כו' אינו טהור. כצ"ל) אבל לרמב"ם לעולם מזין אפילו על הטהורין. **באמת** דעה זרה היא. כלפי לייא. אתו לאטהורינהו. וקמטמו להו.

משנה ב

נטעת כל נטע הרמ"כ לפי שהשרשין יורדין כו' **צ"ע** האם שרשין בני קבולי טומאה נינהו. מה אכפת לן בהו.

נזרעת כל זרע כו'. העתיק תי"ט גם בכאן לר"מ. לפי שאין שרשי זרעים מגיעים כו'.

והוא כמו כן דבר תמוה וזר כדלעיל. וצ"ע ליישב דלא להוו מיליה דגברא רבה כחוכא.

משנה ג

שאינו עושה פירות לפי שיש אילני סרק שעושין פירות. שאינן נאכלין לאדם. **ותו** לאפוקי מתנאי דמ"ד פ"ו דכלאים.

ושורף את הקש פירש רע"ב שמא יש בהן עצם כשעורה כו'. אבל הר"מ כו'.

מאי אבל. היינו נמי טעמיה ממש. דאל"ה. אטו קש ועצה טמאין.

הקש פירש רע"ב תבן. וק"ל לתי"ט. דבכ"מ תנן תבן וקש. **ולק"מ** שר"ל כאן התבן הדק.

ואמנם תבן שאצל קש. הוא הקנה הארוך הנקצר. כמ"ש ברפ"ט דמציעא.

משנה ד

ולנזיר בש"א בודקין תמיהני דסתמא תנן בפרק ז' דנזיר כו'. לכן נ"ל הא דב"ש במקום ב"ה אינו משנה. היינו לעקרה לגמרי כו'. תי"ט. **לא** נהירא לגמרי. **ולדידי** לק"מ. אב"א איפוך. והתם בנזיר. בדלא בדק איירי.

א"נ דבדק ולא אשכח. והא קמ"ל דעפר בית הפרס. טהור. וכל כמה דלא אשכח. טהור הוא. וסמכינן אבדיקה. **ואב"א** לא תיפוך. דילמא אין הכי נמי הלכה כדברי ב"ש בזו. כדאשכחן טובא. עמ"ש בס"ד במהדורא ריש ברכות. ורפ"ח. וההיא דנזיר אליבא דב"ש איתניא. ומתוקמא בגווני דאמרן.

משנה ז

מדורות עמ"ש בס"ד ספ"ז דנדה. **ולפמ"ש** שם. נ"ל עיקר. גרסת מדורות כותים. וקודם גזרה. ודווקא כי איכא צד כותי. ובתוספתא דידן ל"ג נכרי נשוי נכרית.

משנה ח

ואם היה עבד או אשה כו' לשון רע"ב עבד של ישראל או אשה ישראלית כו'. ולר"מ בחבורו עבד מישראל. ונראה בעיני שאין ר"ל עבד עברי. דצריכא למימרא. אלא עבד מישראל שנמכר לגר תושב או לעקר. וקמ"ל דנאמן לשמור המדור כו' ע"כ תי"ט. **נ"ל** שבוש הוא. שאין זה נקרא סתם עבד של ישראל. אלא לשון המשנה הוא כמשמעו. עבד כנעני (שהוא העבד המוחלט בלי שם לווי) שלישראל. **ודקשיא** ליה מעבד דעושה מדור. לק"מ. **מי** לא שאני ליה למר. בין עבד של ישראל. שמעמידו רבו שם לשמרו. ובין עבד

דעלמא. דלית ליה אימתא דרביה. ודאי הוא עצמו. חשוד על הזנות (כמצות כנען אביו עליו) כשאין משגיח עליו. וכן הדבר בשפחה פשיטא דבשפחתו של ישראל עסקינן. שיש לה נאמנות. כשהיא בבית רבה ישראל. וכדמהימנינן להו באיסורין במילי אחריני (כההיא דתנן פרק ה' דעירובין. אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר ע"כ תחום שבת. ובשלהי יבמות. משיאין ע"פ עבד. וע"פ שפחה. ופ"ו דסוטה אפי' עבד ואפילו שפחה נאמנין) והיינו נמי אשה דמתניתין. דכיילא ודאי כל אשה שתהא. ושפחה בכלל (גם מקרא מלא הוא בידינו. אם אדוניו יתן לו אשה וגו'. הרי אפילו בלשון תורה. השפחה הכנענית. גם היא נקראת אשה) דלענין עדות. עבד ושפחה ואשה שוו להדדי. והכי נמי איתנהו במצות בשוה. להכי מהימני כי הדדי. כל היכא דהך (דתי"ט) מהימן. הני מהימני. וכללא הוא. כל דוכתא דבחד סגי. אינהו נמי כשרין לעדות. זה פשוט. ושרי ליה מריה לתי"ט דמשבש גרסא דייקא. וסמי לנוסחא עתיקא. ותלי בה בוקא סריקא. **איברא** כולהי נוסחי דמתניתין ודתוספתא מתרצתא נינהו ודקו כחדא. ושפחה לבדה. כמו כן עושה מדור לעצמה.

אהלי הערביים אינם קבועים כו' לא קברי בהו ונראה לפי שדרכן להסתיר קבורת הנפלים כו'. והרמ"כ לפי שאין בהם ישוב תמיד ולא יקברו בו כו'. ע"כ תי"ט. **לדידי** חזי לי איפכא. אלא לפי שבמקום דירתם עצמה. ודאי אינם קוברים. דירה סרוחה לא שמה דירה. ולא עבדי קבורה. אלא במקום מרווח ופנוי חוץ לדירה. משא"כ באלה המקומות שיצר להם המקום. לא יקברו במקום שאוכלים ושותים וישנים שם. זה פשוט.

משנה ט

ומזרח עכו היה ספק. מחמת שמעכו ואילך לצפון. מרצועה דכזיב עד סוף מזרח. הוא ארץ העמים. וסברו מעיקרא שמא מתחיל גם מעכו ולמזרח. ולסוף טהרוהו לפי שדנו כל גבי עכו למזרח מא"י מוחלט. ותבין זה היטב אם תעיין במה שכתבתי בס"ד פרק ו' דשביעית במהדורא. והוא דבר ברור בס"ד. **ומסייעא** לן נמי תוספתא דאייתי הר"ש כאן המהלך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך טהורה. ותיבת ומשמאלו ט"ס הוא. ונמחקת. **ער"ש** דאייתי מתניתא בידיה. אין מדור העמים ובה"פ בח"ל. וכתב ע"ז קשיא לי הא כולה טמאה. ומאי שייך למתני הכי. **לפי** מ"ש הר"ש לעיל (ס"ט) חומר בבה"פ כו' לק"מ. **שם** בפיר"ש (ד"פ) מקבר גדול (אולי הוא קבר של ענקים. כי היו מצוים שם. כנראה בכתוב) כו'. ונמנו עליהם וטהרום.

ונראה דקבר הגדול מ"מ בטומאתו נשאר כי גם מחמת ישנו לא נטהר. לפי שעצמות נשארים קיימים כמה אלפי שנים. כנודע. וכדמוכח נמי בפרק חזקת. מר"ב דמציין

מערתא. וכן בהמפלת בח"ש שהלך בקולית של עוג ג"פ וקולית לא כלתה. **שם** כלומר לאחר שישהא הנכרי במדור ארבעים יום. הוא דטמא משום אוצר הנכרים. **צריך** להגיה משום מדור הנכרים דהא אוצר אין בו משום מדור. כדמייתי הר"ש בסמוך.
סליקא לה מסכת אהלות